

Лілія Сопронюк,
студентка 4 курсу
ННІ філології та журналістики.
Науковий керівник: Г. М. Доброльожа,
кандидат філологічних наук, доцент.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ПОБУТОВОГО ТА ДУХОВНОГО ЖИТТЯ СЕЛА ВІЛЬНОПІЛЛЯ РУЖИНСЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано походження, розвиток фразеологічних одиниць, які функціонують на території села Вільнопілля Ружинського району Житомирської області, та фразеологізми з компонентами-назвами на позначення певних, особливих для цього населеного пункту територій, знарядь праці, предметів побуту, обрядів та звичаїв.

Постановка проблеми. Фразеологічні засоби мови є квінтесенцією її національного обличчя. Вони містять у собі велику силу експресії та емоційної наснаги. Фразеологізми здавна вважаються однією зі специфічних рис кожної мови. Вони набагато виразніше, ніж окремі слова, розподіляються в певних структурно - функціональних стилях, виявляючи свою належність до кожного з них, а також до сфери усного чи писемного мовлення, мають більш яскраве експресивне чи емоційне забарвлення.

Мета. З'ясувати значення та походження фразеологічних одиниць, що функціонують у населеному пункті. Визначити ендемічність функціонування фразеологізмів на даній території. Визначити рівень інтеграції територіальних фразеологічних одиниць в поліський та загальноукраїнський фразеологічний фонд.

Пропонуємо для розгляду фразеологічні надбання села Вільнопілля Ружинського району Житомирської області. У ході дослідження фразеології населеного пункту було про класифіковано фраземи в лексико-тематичному та структурному аспекті [2, с. 7-12].

Риси характеру:

'брехливий': бреше, що вуха в'януть; бреше й глазом не моргне; бреше й не красніє; бреше як собака; бреше, як по-писаному; бреше і не запинається; меле – що блекоти обжерся; брехне і оком не мигне; хармани в'яже; такий чесний, що хоть в тюрму;

'чесний': глаголить істину;

'ледачий' лежить лежма; ледачий як котик; сидить на шиї;

'працьовитий': у руках все горить;

'балакучий': язик без костей; язик свербить; язик до Києва доведе; що думає, те ляпає; хто тебе за язика тагнув?;

'мовчазний': проковтнув язика; ні мур-мур; язик занімів; як води в рот набрав; а хоч би письнуло;

'жвавий': вдержати не мона; тоно курява стоїть; як молнія – вдержати не можна;

'повільний': всяравно що равлик; поїзд їде – воно лізе; як на завтра; різкий, як ружинське сітро;

‘дурний’: без сьомої клепки в голові; якесь безпламітне; волос сивіє, а голова шаліє; такий умний, як Вася Гапчин; на голову слабенький; дураку закон не писаний; дурний як овечка; тупий як пробка; хіба мама виновата, що дитина дурновата.

Фізіологічні потреби:

‘їсти’: аж за вухами лящить; ше гарячим хапає; давить на тарілку; забивати яму; підстелити хліба; заморити черв’ячка;

‘бути голодним’: і риски в роті не було; кишки марш грають; в жолудку революція.

Фізичні якості:

‘старий’: вже порох сиплеться; на ладан дише; почти що з Богом здоровається; елі ноги по світі волочить; стара карга;

‘молодий’: кров з молоком; в самом соку; ше молоко на губах не обсохло; зелений як горошко; ше, майбуть, на горізок ходить;

‘худий’: худий як тріска; глиста ходяча; худий як таранька; вош в скафандрі; горобцю по коліно; дрохва; кощей безсмертний;

‘товстий’: годований кабанчик; от бигимот; возом не мона об’їхати; волами не об’їдеш.

Суспільне становище:

‘багатий’: грошей кури не клюють; бабла німерєно; без п’яти минут олігарх;

‘бідний’: в кармані вітер свище; в полатаному кашкеті ходить; бідний, як церковна миша; пусто в карманах.

Отже, проаналізувавши фразеологізми населеного пункту Вільнопілля Ружинського району можна зробити висновок, що деякі фразеологічні одиниці, які функціонують на території села, є ендемічними (почті з Богом здороватися), що свідчить про ізольований розвиток культури і мовлення на певному історичному етапі.

Водночас проводиться чітка паралель між фразеологізмами, що побутують у досліджуваному населеному пункті та інших територіях. Наявність такого зв’язку вказує на тісну взаємодію культури і однакове світобачення мешканців різних регіонів України, – таким чином, фразеологічні одиниці, які функціонують у с. Вільнопіллі є частиною загальноукраїнського фразеологічного фонду.

Населений пункт *Вільнопілля* Ружинського району – це село, що має давню історію. Назва топоніма пов’язана із словосполученням *вільне поле* – навіть сьогодні значна частина мешканців називає своє село Вільне Поле. За легендою, саме тут, серед дрімучих лісів було родюче поле, куди втікали з панських помість кріпаки; вони займалися землеробством, скотарством, ремісництвом. А коли вільного місце не залишилось, то почали корчувати і випалювати ліс [1, с. 25].

На території села велика кількість круч, ярів, урвищ. Кожне з них має свою назву та історію:

Яр Гембликові кринички – названий через велику кількість штучних копанок, що були створені для того, щоб у засуху худоба, яка випасалась у ярах

могла пити звідти воду. Їх викопав дід Антон Гемблик, увіковічивши таким чином своє прізвище. Хоча всі копанки вже давно замулились і сліду від них майже не залишилось, яр все одно називають Гембликові кринички.

Яр Копинатий – названий через велетенське кладовище великої рогатої худоби, що колись знаходилося в цьому яру. Через яр пролягає дорога до сусіднього села Вишневе. Сьогодні вже ніхто точно і не знає, де те кладовище знаходилось, бо ніякого сліду від нього не залишилось.

Яр Глибокий – отримав таку назву через свою глибину. Через яр пролягає дорога, що називається в народі *Чортова круча*, вона має дуже крутий схил. На тій дорозі часто переверталися вози, що везли з поля різне збіжжя. Спуск тим шляхом небезпечний, але об'їжджати його далеко, тому люди все одно продовжують там їздити.

Яр Калінський – на, жаль, історія походження назви яру втрачена.

Пилипів хутір – так називається посадка ліщинового дерева, що висаджена у вигляді букви “П”. Назва пішла від імені чоловіка, що обсадив свою ділянку землі на полі кущами ліщини. Зараз там дике поле, де селяни випасають худобу.

Лесиків хутір – назва шматка степу, на якому колись був невеличкий хутір.

Берізки – назва кількакільометрової вузької березової посадки, яка була висаджена на межі сіл Вишневе і Вільнопілля.

Борсучий яр – назва походить від тих часів, коли в яру була велика кількість борсучих нір і, відповідно, – борсуків. Борсуків люди винищили, але назва яру за селом так і залишилась.

Штани – назва ставка за селом. Водойму так назвали через схожість штанів (холош) і ставка за формою.

Кашкет і *Чобіт* – назви двох горбів, що нагадують за своєю формою чоловічий головний убір – кашкет і взуття – чобіт.

Дубина – назва дубової посадки, що знаходиться у полі за селом, де, зазвичай, обідають і відпочивають робітники під час сезонних польових робіт.

Заячий баштан – назва колгоспного яблуневого саду. Походження цієї назви не вдалося з'ясувати.

Аналізуючи вищезгадані топоніми, можна зробити висновок, що мешканці села Вільнопілля мають багатий внутрішній світ, творчу уяву, а також почуття гумору – в результаті цього і з'явилися усі ці неповторні назви сільської місцевості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус П. Легенди Поліського краю. – Житомир: Відлуння. – 1998. – 159 с.
2. Доброльожа Г. Фразеологічний словник говірок Житомирщини. – Житомир: ПП Туловский, 2010. – 404 с.